

Методичні рекомендації до курсових робіт з фахових методик початкової освіти

I.ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Методичні рекомендації містять матеріал, що регламентує вимоги до оформлення, структурних компонентів та написання курсових робіт з фахових методик початкової освіти. Студентам пропонується алгоритм дій щодо послідовності виконання курсового дослідження, оформлення висновків, укладання списку використаних джерел. Представлено інформацію про захист курсової роботи, оцінювання та використання її результатів у майбутній фаховій діяльності вчителя початкової школи.

Курсова робота - це самостійне наукове дослідження, що забезпечує систематизацію знань студентів з певної навчальної дисципліни, виявляє вміння застосовувати їх при аналізі конкретних педагогічних проблем, сприяє розвитку навичок самостійної навчально-пізнавальної та експериментальної роботи.

Курсове дослідження є обов'язковою складовою частиною процесу науково-методичної і професійної підготовки вчителя. Це досить складна форма самостійної, творчої роботи студента. Ця перша наукова робота здобувача вищої освіти є засобом перевірки не лише теоретичної і методичної підготовки майбутнього вчителя, але і його вміння працювати з літературою, спостерігати, аналізувати та узагальнювати педагогічний і науковий досвід, вести науково-педагогічні дослідження під керівництвом викладача.

Означена наукова робота розвиває наукове мислення студентів, їх вміння працювати зі спеціальною літературою, аналізувати та порівнювати різні погляди на певні питання викладання, вміння вести педагогічний експеримент, чітко і логічно викладати свою думку, аргументувати свої позиції за допомогою конкретних фактів з загальнолюдського педагогічного досвіду.

Курсові роботи підвищують теоретичну і методичну підготовку студентів як майбутніх вчителів, дають їм початкові навички наукового дослідження з фаху.

Найкращі курсові роботи можуть бути рекомендовані як усні або стендові доповіді на наукових конференціях, на методичних, педагогічних читаннях, а також для публікацій у збірниках наукових студентських праць. Розширені та доповнені курсові роботи можуть у майбутньому «перерости» у дипломні роботи. Вони виконуються на старших курсах навчання, як узагальнювальні роботи з фахових методик початкової освіти. В них, як правило, систематизується, саме той практичний досвід, який був накопичений студентами під час педагогічної практики. Теми курсових робіт і наукові керівники визначаються кафедрами на початку читання курсу лекцій з того чи того предмету з тим, щоб студенти мали час для підготовки до виконання курсової роботи.

II. ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Вибір теми наукового дослідження, загальні рекомендації

У курсовій роботі студент має творчо викласти певну наукову проблему із загальних або окремих питань з фахових методик навчання.

Тематику курсових робіт затверджує завідувач кафедри за поданням викладача, який веде лекційний курс. Для опрацювання певної теми призначається керівник – викладач кафедри. Як виняток, окремі теми можуть запропонувати самі студенти, але такі теми повинні погоджуватися з науковим керівником роботи.

Кожну тему виконує, як правило, один студент. Але над організацією конкретного експерименту з певного виду науково-методичної роботи може працювати невелика група (3-5) студентів.

Виходячи із вимог програми з методики викладання того чи того навчального предмета, курсова робота має мати творчий характер і певну наукову цінність, а також конкретне значення для розвитку освітянських та наукових проблем. Бажано, щоб висновки, які випливають із курсової роботи, були цінними для практики викладання певного предмету. Звідси випливає, що курсова робота не може бути переказом написаного в літературі або описом простого спостереження. Якість курсової роботи має бути такою, щоб після її захисту, усі бажаючі мали змогу використати її результати, як допоміжний методичний матеріал.

Результати курсової роботи мають ґрунтуватися на глибокому, осмисленому вивченні теоретичної та методичної літератури, узагальненні спостережень натурних або лабораторних експериментів, досить повному аналізі конкретних матеріалів виробничої (педагогічної) практики. Курсову роботу за кожною із тем потрібно виконувати, виходячи із вимог нової навчальної програми.

Курсова робота має бути виконана на належному науково-теоретичному рівні, включати огляд літератури з обраної теми, аналіз спостережень у школі під час різного виду практик, власного педагогічного досвіду (на заочному відділенні), містити педагогічні висновки і рекомендації.

У процесі виконання курсової роботи студент має продемонструвати здібності до самостійних наукових досліджень, рівень теоретичних знань з певної навчальної дисципліни, уміння і навички роботи з науковою літературою, аналізу і синтезу психолого-педагогічних фактів, експериментальної роботи й опису її результатів, уміння робити висновки й узагальнення, які випливають із завдань дослідження, формулювати практичні рекомендації щодо впровадження результатів роботи в практику.

2.2. Схема викладу змісту роботи, обсяг і вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота є творчим рукописом студента, в якому послідовно викладається матеріал теми з необхідними доведеннями та ілюстраціями.

Роботу друкують на одному боці окремих аркушів паперу стандартного формату А4, з використанням шрифтів текстового редактора Times New Roman розміром 14р з полуторним міжрядковим інтервалом, які потім зшивають у тверду папку. Обсяг курсової роботи повинен складати 30-35 сторінок. Текст курсової роботи необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий не менше 20мм, правий – не менше 10 мм, верхній – не менше 20 мм, нижній – не менше 20 мм.

Курсову роботу оформляють за такою схемою: титульний аркуш, зміст, текст, бібліографія, додатки (якщо вони потрібні).

Приклад оформлення титульного аркуша курсової роботи(Таблиця 2).

На наступній сторінці подається розгорнутий зміст-план курсової роботи.

Заголовки структурних частин наукової роботи "ЗМІСТ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" друкують великими літерами симетрично до тексту.

Заголовки підрозділів та пунктів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку наприкінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з кількох речень, то їх відокремлюють крапкою.

Текст роботи – це послідовний виклад матеріалу з потрібними математичними або логічними доведеннями та ілюстрацією прикладами.

Кожний розділ і висновки слід починати з нової сторінки, а перед текстом – подати назву того чи того розділу. Розділи роботи мають бути логічно зв'язаними між собою і викладатися в єдиному стилі. Фотографії та ілюстрації виготовляються на окремих аркушах і вклеюються у відповідному місці роботи.

2.3.Оформлення списку бібліографічних джерел та посилань на використану в роботі літературу

Бібліографія– це перелік списку науково-літературних джерел, що використовує студент під час написання роботи. Він має охоплювати всю літературу, якою користувався студент, і на неї в тексті мають бути посилання, що оформлюються наступним чином: [12, с.28], де перша цифра – це номер джерела у списку використаних джерел, а друга – сторінка, яка цитується. Використовувати цитати з літературних джерел без посилань на них не допускається.

Текст роботи потрібно виконувати грамотно як стилістично, так і з дотриманням норм орфографії та пунктуації. Скорочення слів та назв мають відповідати загальноприйнятим нормам.

У додатках може бути вміщений напрацьований студентом практичний матеріал, наприклад, конспекти уроків, тексти контрольних робіт та ін., що спрямовані на відображення головної ідеї курсової роботи.

Усі сторінки курсової роботи нумерують, окрім першої.

2.4.Послідовність виконання курсової роботи

Готуючись до виконання курсової роботи, студент обирає її тему. Тема має особливо зацікавити студента, викликати прагнення глибоко вивчити її.

Лише за таких умов у процесі опрацювання теми можливо практично реалізувати поставлену у роботі головну ідею, зробити свій внесок у розвиток цієї теми, викласти свої уявлення та думки щодо тематики роботи.

Після визначення теми проводиться перша настановна консультація наукового керівника. Під час консультації визначаються: загальні вимоги до роботи, порядок її виконання, орієнтовний план, основна література та інші джерела, які підлягають вивченню, зміст та методика спостережень, обсяг, методика та лабораторна база для виконання експерименту. Після цього студент постійно користується консультаціями наукового керівника.

Відповідно до строку подачі курсової роботи для захисту і враховуючи період перебування на виробничій (педагогічній) практиці, студент подає науковому керівникові на затвердження графік виконання роботи. Графік визначає строки виконання таких етапів роботи (Таблиця 1):

- 1) добір теми та настановної консультації;
- 2) затвердження графіку виконання роботи;
- 3) складання бібліографії з теми;
- 4) вивчення літератури та інших джерел;
- 5) затвердження плану курсової роботи;
- 6) виконання спостережень та експерименту;
- 7) підготовка першого варіанту роботи;
- 8) перевірка керівником першого варіанту роботи;
- 9) внесення змін у план та зміст роботи, оформлення роботи;
- 10) подача курсової роботи для захисту.

Курсову роботу треба виконувати точно за графіком, за кожний етап роботи студент звітує науковому керівникові. Враховуючи поради наукового керівника і запропоновані рекомендації, студент самостійно відшукує додаткову літературу і складає бібліографію за різними джерелами: каталогами книг і журнальних статей, бібліографічними довідниками, за списками літератури, поданими в науковій та навчальній літературі.

Під час роботи з літературою рекомендується спочатку робити необхідні нотатки та помітки з зазначенням номера сторінок; у верхній частині зазначається розділ курсової роботи і питання, яких стосуються ці виписки та помітки. Потім цей матеріал систематизують. У процесі написання роботи не можна допускати наведення фактів без відповідного їх аналізування та висновків, тобто декларативності (позиції автора без доведення).

Основні положення роботи треба доводити за допомогою спостережень та експериментів. Вони повинні бути мотивовані, підтверджені фактами, прикладами з практики роботи.

Ілюстративний матеріал (карти, схеми, таблиці, рисунки, діаграми, фотосвітлини тощо) мають бути пов'язані з текстом, підтверджувати головну ідею курсової роботи.

В курсовій роботі використовуються цитати з літературних джерел. Вони мають підтверджувати думку автора курсової роботи авторитетним висловлюванням вченого або текстом офіційного документа. Цитати беруть у

лапки, записують їх точно за оригіналом й обов'язково подають вказівку або посилання на джерело, звідки взято цитату. Текст цитати може бути використаний у тому розумінні, в якому він поданий в оригіналі (джерелі).

2.5. Складання плану курсової роботи

Після вивчення основної частини додаткової літератури (відповідно до графіку) складається план курсової роботи. Студент, виходячи з теми роботи і опрацьованої літератури, складає перелік основних питань, які треба викласти в курсовій роботі. Потім визначається послідовність втілення питань у роботі, враховуючи, що:

1) першими у курсовій роботі мають бути викладені загальні питання, які є вступом до змісту роботи;

2) наступні питання, які розкривають основний зміст теми, розміщуються у строгій послідовності відповідно до логіки та хронології розвитку проблеми;

3) останнє питання плану – висновки, де автор курсової роботи узагальнює її зміст.

За необхідності, до окремих питань плану курсової роботи мають включатися підпитання та додаткові матеріали.

2.6. Робота з літературою

Джерелами матеріалу для курсової роботи може бути навчальна література, монографії, офіційні державні документи (директиви, накази, постанови керівних органів), документація. Під час опрацювання літератури для курсової роботи студент конспектує матеріал з тих чи тих джерел, підкреслює основні думки і положення, важливі для даної теми, виписує необхідні цитати і матеріал, що ілюструє основні положення.

Офіційні документи автор курсової роботи використовує задля підтвердження його принципових позицій; з цих документів студент може наводити цитати або давати посилання на них. Шкільна документація, яка може стосуватися курсової роботи, – це плани і конспекти, уроки та позакласні заходи вчителів, тексти контрольних робіт, аналіз і класифікація помилок, допущених учнями під час контрольних і самостійних робіт, зошити та інші письмові роботи учнів, зокрема звіти про екскурсії, лабораторні роботи, домашні експериментальні завдання, річні звіти про роботу вчителів, класні журнали, протоколи засідань методичних комісій і педагогічної ради школи, звіти школи про роботу за навчальний рік.

Відповідно до теми курсової роботи матеріали, наведені в цьому переліку, студент відбирає, вивчає, аналізує, робить виписки, а іноді їх переписує повністю, наприклад план екскурсії. В усіх випадках обов'язково фіксуються прізвища та ініціали вчителів, дати виконання відповідних видів роботи, номер школи, клас.

Вивчати та опрацьовувати перелічені джерела треба критично, тоді автор курсової роботи зможе зробити висновок про стан методичної роботи і визначити конкретний зміст (напрямок, методику та базу необхідного методичного експерименту).

2.7. Спостереження та експеримент у школі

Спостереження та експеримент у школі є **обов'язковими** елементами виконання курсових робіт з методики, якщо вони передбачені темою роботи. Тема роботи визначає також зміст, а отже, напрямок і методику спостереження експерименту.

Для спостереження в школі визначається мета, методичне завдання, яке треба розв'язати під час цього спостереження, наприклад, як учитель заохочує учнів у процесі формування нових понять тощо. Потім, спостерігаючи, студент з'ясовує, як учитель разом з учнями розв'язує це завдання, а саме:

- 1) яке місце і роль цього завдання в системі роботи вчителя на уроці або в змісті позакласної роботи з учнями;
- 2) які засоби і методи використовує вчитель для розв'язання методичного завдання;
- 3) яка роль учнів у розв'язанні цього завдання;
- 4) яка ефективність розв'язання методичного завдання;
- 5) які основні переваги і недоліки у розв'язанні завдання.

Природно, що об'єктивність висновків має забезпечувати якомога більшу кількість спостережень, занять з учнями різних класів, шкіл, учителів.

На підставі викладеного студент опрацьовує методичні рекомендації для вчителів з даного конкретного питання. Це поки що його робоча гіпотеза, яку треба експериментально перевірити. Велику складність становить організація і проведення методичного експерименту в школі, але він необхідний для перевірки якості рекомендацій, розроблених для вчителів автором курсової роботи.

Щоб поставити експеримент, студент визначає зміст і опрацьовує методику його проведення. Водночас з керівництвом школи визначаються експериментальні та контрольні класи. Ці класи мають працювати в максимально однакових умовах.

Під час проведення експерименту необхідно вказувати:

- 1) клас або групу учнів, з якою проводять експеримент;
- 2) коли відбуватимуться експериментальні уроки або заходи;
- 3) зміст експериментальних завдань для учнів;
- 4) аналіз і оцінку виконання завдань учнями, виходячи з мети цих завдань;
- 5) висновки про подальше проведення дослідів.

2.8. Написання курсової роботи

Після вивчення літературних та інших джерел, консультацій з науковим керівником, бесід з учителями та учнями школи, спостережень та шкільного експерименту в автора курсової роботи накопичується достатній матеріал, на ґрунті якого він може написати курсову роботу.

Для викладення матеріалу курсової роботи можна рекомендується така послідовність дій.

У вступі треба обґрунтувати теоретичну та практичну цінність роботи, тобто обґрунтувати саму постановку проблеми курсової роботи. Потім, дотримуючись хронологічного порядку, коротко зазначити, як тема роботи висвітлюється в наведеній методичній літературі. Далі слід розглянути результати спостережень і показати, як практично розв'язується ця методична проблема. Спостереження треба підтвердити матеріалами з шкільної документації, якщо вона відбиває характер цієї проблеми; потім викласти і обґрунтувати попередні рекомендації автора курсової роботи, які становлять робочу гіпотезу.

Переважну частину курсової роботи треба відвести викладанню змісту методичного експерименту, проведеного в школі автором роботи і вчителями, що такоберуть участь у поведенні дослідження. Далі можна навести результати експерименту і обґрунтувати висновки по наслідках всієї роботи. При цьому в курсовій роботі автор має вказати, як експериментальна перевірка змінила зміст попередніх рекомендацій, тобто робочої гіпотези..

2.9. Структура та обсяг курсової роботи.

ВСТУП /4-5 стор./ . У ньому необхідно мотивувати актуальність проблеми, визначити об'єкт, предмет, мету, сформулювати завдання, встановити методологічну основу, вказати методи дослідження та визначити, практичне значення курсової роботи.

Дослідження починають із визначення його об'єкта і предмета.

Об'єкт дослідження – це відносно самостійна педагогічна система, яка підлягає теоретичному і практичному аналізу. *Предмет* дослідження – це частина, елемент об'єкта, що досліджується з певною метою в конкретних умовах. Таким чином, предмет дослідження – це більш вузьке поняття, ніж об'єкт. Наприклад, об'єктом дослідження може бути процес формування екологічного світогляду учнів початкових класів, а предметом – тільки методи здійснення цього процесу.

Мета – це уявлюваний наслідок дослідницької діяльності людини, результат, якого вона хоче досягнути. Метою будь-якої наукової роботи є дослідження певної проблеми, що вирішується через ряд конкретних *завдань*.

Обов'язковою вимогою до кожної курсової роботи є логічна відповідність теми дослідження його об'єкту, предмету, меті, завдання.

У вступі розкривається *методологічна основа* дослідження, тобто загально педагогічні принципи, якими керувався автор, найголовніші першоджерела, що стали теоретичним фундаментом роботи.

Методи дослідження є важливим засобом досягнення його мети і вибираються з урахуванням специфіки поставлених завдань. Найчастіше використовується: метод вивчення теоретичних джерел, спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ювання, опитування; вивчення результатів діяльності школярів, аналіз документації, ситуативне моделювання, метод діагностування конкретних робіт, констатувального та формувального експериментів.

Практичне значення роботи полягає у доцільності використання його результатів у педагогічній практиці.

ПЕРШИЙ РОЗДІЛ - теоретична частина роботи, в якій автор викладає результати аналізу психолого-педагогічної літератури з даної проблеми.

ДРУГИЙ РОЗДІЛ – практична частина роботи, в якій описується хід розв'язання завдань дослідження: стан і особливості досліджуваної проблеми в умовах конкретного класу, школи, психолого-педагогічний експеримент та умови його проведення або педагогічний досвід учителів, отримані у ході експериментальної роботи результати. Підсумком розділу переважно є розробка психолого-педагогічних рекомендацій для студентів та вчителів. Другий розділ має становити не менше половини обсягу всієї роботи.

ВИСНОВКИ – заключна частина курсового дослідження, в якій підводяться підсумки проведеної роботи, розкривається її значення, перспективи подальшого вивчення проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ Для успішного виконання курсової роботи необхідно проаналізувати не менше 25-30 наукових праць.

У ДОДАТКИ можна вносити конспекти проведених уроків, виховних заходів, програми експериментальних досліджень, тексти практичних завдань і вправ, дидактичні матеріали, різні види унаочнення (таблиці, схеми, малюнки тощо).

2.10. Захист курсової роботи

Захист курсової роботи має на меті перевірку самостійності виконання роботи, тобто, наскільки глибоко студент розуміє матеріал теми, чи правильно обґрунтовує рекомендації та висновки, подані в роботі.

Захист курсової роботи зазвичай відбувається на відкритих засіданнях комісії з захисту курсових робіт, затвердженою завідувачем кафедрою. До складу комісії обов'язково входить науковий керівник роботи. До захисту роботи студент ознайомлюється з рецензією на неї наукового керівника і готує свій виступ для захисту роботи.

Під час захисту курсової роботи студент називає тему роботи і обґрунтовує її вибір. Коротко викладає план та зміст роботи, методiku її виконання, зазначає номер та назву школи, вчителів, літературні та документальні джерела, використані в роботі, та вказує, що конкретно в роботі перевірено під час експерименту або спостережень. Студент вказує ті методичні висновки і пропозиції, які він рекомендує з досліджуваного питання; дає оцінку недоліків курсової роботи і визначає шляхи подальшої роботи з удосконалення теми, якщо така робота передбачається.

Після доповіді студент, який захищає курсову роботу, відповідає на запитання. Присутні на захисті викладачі та студенти обговорюють роботу. Виходячи з цінності роботи, а також у випадку успішного її захисту комісія оцінює роботу і повідомляє про це студента. Водночас комісія може дати висновок про доцільність подальшої роботи над темою з тим, щоб її підготувати як дипломну роботу та рекомендувати курсову роботу на наукову студентську конференцію чи до педагогічних читань, або, нарешті, рекомендувати роботу для опублікування у науковому збірнику.

Якщо курсову роботу оцінено незадовільно, то студент другий раз виконує роботу за даною темою.

Таблиця 1

Процес написання курсової роботи

Етапи самостійної роботи над курсовим дослідженням	Види самостійної роботи	Способи і прийоми виконання роботи
I. Підготовча робота	1.Добір теми курсової роботи, визначення її мети і завдань. 2.Вияснення сучасного стану досліджуваної проблеми.	1.Перегляд орієнтовної тематики курсових робіт. 2.Ознайомлення з найновішими результатами досліджень проблеми шляхом вивчення літератури та інших матеріалів. 3.Консультації з керівником та іншими викладачами кафедри.
II. Власне дослідницька робота.	1.Затвердження графіку виконання роботи. 2.Нагромадження матеріалу. 3.Здійснення планових досліджень, їх аналіз. 4. Оформлення попередніх підсумків роботи.	1.Систематизоване вивчення літератури з теми й інших матеріалів, їх критична оцінка. 2.Складення бібліографії загальної та спеціальної літератури, що стосується теми. 3. Вивчення педагогічного досвіду, його узагальнення. 4. Пошук архівних джерел (якщо є необхідність). 5. Складання докладного переліку дослідницьких робіт. 6. Використання різних форм теоретичних, експериментальних досліджень, які допомагають одержати власні оригінальні й цінні результати. 7. Аналіз та узагальнення досліджень, орієнтовані висновки.
III.Написання тексту курсової роботи.	1.Робота над чорновим екземпляром курсової роботи.	1.Класифікація й узагальнення матеріалу. 2.Визначення композиції курсової роботи, послідовності викладу матеріалу, змісту додатків. 3.Літературний виклад одержаних результатів аналізу першоджерел, експериментальної роботи, власних думок.
IV. Технічне оформлення.	1.Оформлення чистового екземпляра курсової.	1.Редагування тексту курсової роботи. 2.Друкування тексту. 3.Оформлення ілюстрацій і додатків.

<p>V. Підготовка до захисту і власне захисту.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Складання тексту невеликого виступу перед комісією. 2. Ознайомлення з рецензією наукового керівника. 3. Підготовка до виступу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. В основу доповіді (до 10 хв.) можна покласти таку послідовність викладу: <ul style="list-style-type: none"> • матеріал вступу; • короткий виклад змісту практичної частини. 2. Уважне вивчення рецензії і підготовка відповідей на критичні зауваження. 3. Усний виступ перед комісією, відповідь на запитання.
---	---	---

Таблиця 2

Титульний аркуш курсової роботи

Назва вищого навчального закладу
Факультет
Кафедра

НАЗВА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота
Студента (ки) (прізвище, ім'я, по батькові)
(денної або заочної) форми навчання
Спеціальності " _____ "

Науковий керівник:
(вчений ступінь, звання,
прізвище, ім'я, по батькові)

Місто, рік

Додатково до методичних рекомендацій з виконання курсового дослідження пропонується тематика курсових робіт з фахових методик початкової освіти. Вона щорічно оновлюється у відповідності до змін і рекомендацій, що пропонуються Державним стандартом та іншими державними документами щодо вдосконалення змісту процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності.